

Петков С. В.,

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри соціальної роботи
у військах (силах) військового
факультету соціальних та
поведінкових наук,
Військовий інститут Київського
національного університету імені
Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)

Макарова Т. П.,

докторка філософії права, завідувачка
Юридичної клініки Таврійського
національного Університету ім. В. І.
Вернадського, адвокатка
Національної асоціації адвокатів
України
(м. Київ, Україна)

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УЧАСТІ СТЕЙКХОЛДЕРІВ У СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДЕМОБІЛІЗОВАНИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Попри зростання уваги до питань постслужбової адаптації, науковий дискурс щодо правового забезпечення участі стейкхолдерів у соціалізації демобілізованих військовослужбовців залишається фрагментованим. Актуальні дослідження фокусуються переважно на соціально-психологічних аспектах, залишаючи поза увагою інституційну синергію, правову субструктуру взаємодії та нормативні дефіцити, що обмежують ефективну інклюзію ветеранів у цивільне середовище. Аналіз актуальних досліджень засвідчив, що навіть у розвинених юрисдикціях проблема реінтеграції ветеранів залишається нерозв'язаною через інституційну фрагментацію, нормативну асиметрію, дефіцит транзитивної підтримки та когнітивно-семантичну декогерентність. В умовах структурної уразливості демобілізованих необхідно є розробка правового фреймворку, що забезпечить мультиакторну координацію, нормативну легітимацію участі стейкхолдерів та гарантовану реалізацію механізмів професійної, соціокультурної й ідентичнісної ресоціалізації.

Підтверджує відсутність дієвих держаних механізмів і Klim, яка встановила, що резиліентність молоді в умовах війни детермінувалася психоемоційною турбулентністю, економічною вразливістю та недостатньою інституційною підтримкою. Авторка зафіксувала, що високий рівень тривожності, гендерно-обумовлений тиск мобілізації та фрагментарність державної політики щодо освіти й переміщення обмежували адаптаційний потенціал респондентів, попри вплив протективних мереж [1].

Особистісні механізми виявила Pederson, яка ідентифікувала спільні патерни реінтеграції ветеранів і колишніх ув'язнених, застосовуючи метод QIMS у межах соціоекологічної парадигми. Авторка встановила, що інституційний резидуум, психосоціальна дезадаптація та економічна маргіналізація були ключовими бар'єрами, а ефективність реінтеграції залежала від мультирівневої підтримки та здатності до ресоціалізаційної трансформації [2].

Ще одну загрозу виявив Else, довів, що ветерани із бойовим досвідом є високоризиковою групою до ідеологічної мобілізації, а радикалізація повинна нейтралізуватись через механізми ранньої інтервенції в межах кримінального провадження. Автор обґрунтував потенціал судів для ветеранів (VTCs) як інструментів терапевтичної юриспруденції, здатних забезпечити дерерадикалізацію через когнітивно-поведінкову ресоціалізацію та нормативну реінтеграцію [3].

Також соціальну вразливість встановили Alhuzail, Moshe Grodofsky & Shelef, які виявили, що демобілізовані бедуїнські військовослужбовці зазнавали структурної маргіналізації при виході на ринок праці, соціокультурної дезінтеграції та подвійної ідентичної напруги. Автори обґрунтували необхідність інтегративної програми переходу, що передбачає міжінституційну координацію, профорієнтаційний супровід і культурно-медіативну підтримку[4].

У межах дослідження було застосовано інструмент WebSequenceDiagrams ("WebSequenceDiagrams - Draw sequence diagrams online in seconds", 2025) як засіб текстово-орієнтованого моделювання UML-послідовностей, що слугував для онтологічного представлення функціонально-правової динаміки фреймворку забезпечення участі стейкхолдерів у процесах соціалізації демобілізованих військовослужбовців. Даний інструмент дозволив синтаксично формалізувати сценарну структуру міжінституційної взаємодії, включаючи юрисдикційну активність суб'єктів правовідносин, нормативну ієрархію рішень, логіку передачі компетенцій та диспозитивну послідовність адміністративно-правових дій у рамках мультиакторного контексту.

Розгляд мультиперспективних підходів до реінтеграції демобілізованих осіб засвідчив, що домінування сек'юритизованих або патерналістських моделей зумовлює стигматизацію, політичну кооптацію або нормативну дезорієнтацію ветеранських груп. Натомість результати поточного дослідження підтвердили доцільність правового підходу, який ґрунтується на юрисдикційній стратифікації, нормативному делегуванні, персоналізованому моніторингу та інституціоналізованій стейкхолдерній участі як універсальній моделі суб'єктної реінтеграції в умовах постконфліктної трансформації.

Основним обмеженням дослідження є відсутність можливості негайної емпіричної валідації ефективності запропонованого фреймворку в умовах реального постконфліктного середовища. Також не здійснено повноцінної апробації механізмів правової інституціоналізації в різних моделях юрисдикційної стратифікації.

Рекомендується розробити пілотний проєкт імплементації фреймворку в обмеженому постконфліктному середовищі з контролем нормативних змін. У

разі підтвердження ефективності — передбачити його масштабування або адаптивне коригування відповідно до юрисдикційних і контекстуальних параметрів.

На основі компаративного аналізу регламентів розвинених юрисдикцій виокремлено три домінантні моделі правового забезпечення участі стейкхолдерів у соціалізації демобілізованих військовослужбовців: ієрархічно-делеговану, гнучко-контрактуральну та декларативно-імперативну. Найвищу нормативну результативність продемонстрували регламенти США, Німеччини (BVG) та Австралії (VRRRA), у яких імперативне делегування повноважень, нормативно стратифіковане публічно-приватне партнерство та міжрівнева юрисдикційна координація забезпечують правову стабільність, інституційну підзвітність та формалізовану участь як державних, так і недержавних акторів. Декомпозиція зазначених регламентів дозволила виокремити критичні правові конструкти, репрезентативні для формування інтегрованої архітектури участі стейкхолдерів у соціалізації демобілізованих військовослужбовців.

Розроблений оптимізований фреймворк забезпечує комплексну нормативну основу для участі стейкхолдерів через реалізацію модулів юрисдикційної стратифікації, нормативного делегування, інституціоналізованої інтеграції, правового моніторингу та цифрової інтегрованості. Архітектура фреймворку базується на формалізованій логіці компонентної взаємодії, централізованому реєстровому супроводі та стандартизованому API-доступі, що уможлиблює верифіковану участь суб'єктів у реалізації права демобілізованих осіб на реабілітацію, освіту та працевлаштування в умовах постконфліктного правового режиму.

Наукова новизна дослідження полягає в розробці нормативно стратифікованого фреймворку правового забезпечення участі стейкхолдерів у процесі соціалізації демобілізованих військовослужбовців. Вперше проведено декомпозиційний аналіз правових регламентів провідних юрисдикцій із подальшою формалізацією функціонально-модульної архітектури, що включає юрисдикційне розмежування компетенцій, нормативне делегування повноважень, правовий моніторинг, міжсекторальну інтегрованість та цифрову трасованість процедур реінтеграції.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в можливості імплементації запропонованого фреймворку як інструменту правового регулювання участі державних, недержавних, освітніх, медичних та громадських інституцій у процесі соціальної реінтеграції демобілізованих суб'єктів. Фреймворк забезпечує уніфікацію процедур, нормативну визначеність ролей учасників, правову сумісність інформаційних транзакцій і персоналізовану підтримку ресоціалізації в умовах постконфліктного відновлення.

Список використаних джерел:

1. Klim, K. (2025). Caught in the Crossfire: Exploring Impacts on Young Adults in Russo-Ukrainian Conflict Zones (Master's thesis, Royal Roads University (Canada)). From <https://shorturl.at/w1Ynv>.
2. Pederson, H. C. (2025). Out of institutions, into society: a qualitative interpretive meta-synthesis exploring the shared experiences of veterans and formerly incarcerated persons reintegrating into civilian life. *Social Work Theses*. 210. From https://mavmatrix.uta.edu/socialwork_theses/210.
3. Else, R. (2025). Veterans' treatment courts as models for domestic veteran deradicalization. *University of St. Thomas Law Journal*. 21.1, 55–87. From <https://shorturl.at/ZFPoP/>
4. Alhuzail, N. A., Moshe Grodofsky, M., & Shelef, L. (2025). The challenges faced by Bedouin soldiers after release from IDF military service and their struggle to reintegrate into civilian life within their community. *Social Identities*, 1–16. doi:10.1080/13504630.2025.2513296.